

VRBNIČKI MARIJINSKI PLAČ S KONCA 15. STOLJEĆA

U radu se prvi put objavljuje latinička transkripcija teksta Gospina plača iz Akademijina nedatiranoga rukopisa (Arhiv HAZU, sign. VII 160) s prijelaza 15./16. st., koji potječe s otoka Krka. To je zasebno uvezana knjižica od 27 folija, ispisana čitkim prijelaznim pismom iz glagoljičkoga poluustava u kurziv, a sadržava samo Gospin plač i nekoliko mlađih naknadnih zapisa. U radu se iznose osnovne književno-povijesne, grafijsko-ortografske i jezične karakteristike te veze s ostalim poznatim srednjovjekovnim hrvatskim marijinskim plačevima.

1.1. Dijaloške pjesme u kojima Blažena Djevica Marija oplakuje muku svojega sina, poznate kao plačevi Gospini, Marijini ili marijinski plačevi, začete su u srednjovjekovlju, a izvode se prigodice i danas.¹ Nastale su prerađivanjem i stalnim proširivanjem (u skladu sa sve većom popularizacijom Marijina kulta) starijih narativno-lirskih formi s istom tematikom (npr. *Pěsan ot muki Hrstovi iz Pariške pjesmarice* i *Jegda čusmo želne glasi iz Petrisova zbornika*).² Lirska naracija tih pjesama u plačevima je obogaćena vrlo dirljivim versificiranim dijalogiziranim pasionskoga osmeračkoga pjesništva prema pravim versificiranim dramskim formama može se pratiti i dalje u sve opširnijim i sve detaljnijim dramatizacijama Isusove muke. Plačevi su rašireni i u europskoj srednjovjekovnoj dramatici u mnogobrojnim i raznovrsnim inačicama kao *Plan ctus Mariae*,³ ali u osnovi je prihvaćeno mišljenje da su počeci hrvatskoga teatra originalni u odnosu na analogne izvore istoga žanra iz europske srednjovjekovne dramatike.

1.2. Sve sačuvane inačice srednjovjekovnih plačeva spjevane su parno rimovanim osmercima, identifikacijskom formalnom oznakom hrvatskoga srednjovjekov-

¹ Tradicija pjevanja plačeva za vrijeme pučkih svečanosti Velikoga tjedna zadržala se do danas na otoku Hvaru.

² V. o tome u Kolumbić 1994: 153–154.

³ Kao njihov praizvor katkad se navodi dijaloški spis *Planctus Beatae Virginis* sv. Anselma, canterburyjskoga nadbiskupa.

noga pjesništva. Pjesnička je izražajnost tih osmeraca jednostavna, ali vrlo dirljiva, poetske su slike životno patetične i ne ostavljaju čitatelja ravnodušnim. Formalni nedostaci (mnogobrojnim prerađivanjima, prepisivanjima i jezičnim prilagodbama iskvarene rime i metrika) ne otežavaju bitno pristup doživljajnoj razini pučki iskrene poezije. Izrazitom pjesničkom snagom te besprijekornim ritmom i metrikom izdvaja se plač iz *Osorsko-hvarske pjesmarice*, koji je, sudeći prema mnogobrojnim prijepisima i preradama iz 16., 17. i 18. st., bio i najpopularniji.

2.1. Iz srednjovjekovne književne baštine dosad nam je poznato sedam inačica plačeva, koji pripadaju dvjema redakcijama: starijoj i mlađoj. Starijoj redakciji pripada jedan latinički plač (iz *Picićeve pjesmarice*) i četiri glagoljička (plačevi iz *Zbornika duhovnoga štiva, IV a 92, Klimantovićevih zbornika I. i II. i Vrbnički plač*) te jedan kratak ulomak iz latinicom pisanoga plača (*Splitski ulomak*). Mlađoj redakciji pripada latinički plač iz *Osorsko-hvarske pjesmarice*.

2.2. Najstariji dosad poznati plač nalazi se u latiničkoj *Picićevoj* ili *Rapskoj pjesmarici*⁴ iz 1471. godine. Glagoljički *Vrbnički plač* s kraja 15. ili poč. 16. st., koji ovdje objavljujemo, najbliži je upravo tom plaču (može im se pretpostaviti zajednički protograf). *Picićevu plaču* sličan je i latinicom pisan kratak ulomak plača (iz iste redakcije), poznat kao *Splitski ulomak*⁵ (15./16. st.). Od glagoljičkih plačeva objavljen je jedino tekst plača iz glagoljičkoga *Klimantovićeva zbornika I.* (1501.–1512.),⁶ koji je vrlo sličan tekstu plača iz *Klimantovićeva zbornika br. II.* (1514.), također pisanom rukom fra Šimuna Klimantovića, a oba su bliska najstarijemu od glagoljičkih plačeva – plaču iz *Zbornika duhovnoga štiva* ili *Antoninova konfesionala*⁷ iz 15. st. Najmlađi od srednjovjekovnih plačeva, koji se nalazi u latiničkoj *Osorsko-hvarskoj pjesmarici*⁸ iz 1533., ujedno je i jedini srednjovjekovni “predstavnik” mlađe

⁴ *Picićeva* ili *Rapska pjesmarica*, prepisana na Rabu rukom Matija Picića, čuva se u oksfordskoj *Bodleian Library* (u katalogu zavedena kao MS.CANON.ITAL 193). V. Fisković 1953: 25–71.

⁵ Taj ulomak potječe iz Splita, a ondje se čuva i danas, u Franjevačkome samostanu na Poljudu. O tom plaču v. u Kolumbić 1958: 160–164 i Fisković 1958: 281–287.

⁶ *Klimantovićev zbornik I.* prepisao je malobraćanin fra Šimun Klimantović "z Lukurana sprid Zadra" za potrebe Samostana Male Braće u Zadru, a danas se čuva u Arhivu franjevačkoga samostana na Ksaveru u Zagrebu. Jedan prijepis i dvije transliteracije toga plača čuvaju se u Arhivu HAZU. V. Fancev 1938: 195–208; Štefanić 1969: 440–445; Batušić – Kapetanović 1998: 29–43.

⁷ *Zbornik duhovnoga štiva* ili *Antoninov konfesional* čuva se u Arhivu HAZU (sign. IV a 92), potječe s otoka Krka. Plač iz toga Zbornika nije do sada objavljen. V. Fancev 1938: 209–212.

⁸ *Osorsko-hvarska pjesmarica* čuva se u Arhivu HAZU (sign. I a 62). Prema jezičnim značajkama najvjerojatnije je hvarske provenijencije, iako se zbog spomena ktetika *osorski* govori i o osorskom podrijetlu te pjesmarice (Štefanić 1950: 298). V. Kolumbić 1978b: 44–81.

redakcije. Veze među navedenim plačevima i pretpostavljeni put njihova nastajanja i prepisivanja još jedanput potvrđuju tijesnu vezu između glagoljičkih i latiničnih književnih tekstova hrvatskoga srednjovjekovlja.

2.3. Osim tih srednjovjekovnih inačica plačeva, poznat je još i srednjovjekovni prozni tekst s istom tematikom iz *Petrisova zbornika* (1468.) pod naslovom *Čti ljubveno plač D(ě)vi M(a)rije* (NSK, Zagreb, sign. R 4001, str. 226a–230b), te mnogobrojni mlađi prijepisi i inačice, uglavnom plača iz *Osorsko-hvarske pjesmarice*, npr. u *Foretićevoj* ili *Korčulanskoj pjesmarici* iz 1560., u *Rapskoj pjesmarici* iz 1563., u Marchijevu (splitskome) prijepisu iz 1596., u *Budljanskoj pjesmarici* iz 1640., *Rapskoj pjesmarici* (*Knjigama gospe Jelene Mikuličijke*) iz 1676., te mnogi hvarski prijepisi (*Pitavski plač* s poč. 18. st., *Vrisnički plač* iz 1796., *Jelšanski plač* iz 1840.) itd. Treba još spomenuti i Divkovićevu redakciju plača (iz bosančicom pisanog *Nauka krstjanskog* iz 1616.), koja je doživjela mnoga izdanja i imitacije.

3.1. *Vrbnički plač*⁹ s kraja 15. ili poč. 16. st., koji potječe s otoka Krka, u rukopisu naslovljen kao *Plač Blažene Gospoje, divi Marije, Majke Božje*, čuva se u Arhivu HAZU (sign. VII 160), zasebno uvezan u knjižicu od 27 a-b listova formata 15x10 cm, na kojima je nekontinuirano, prijelaznim pismom iz poluustava u kurziv, ispisano 1019 stihova. Listovi koji sadržavaju prvotan tekst plača nose glagoljsku folijaciju *a* (1) do *ig* (24) i na njima je stariji vođeni znak nego na listovima bez glagoljske folijacije.¹⁰ List 23a-b ispisan je drugom rukom, kancelarijskim (mlađim) kurzivom i na njemu, kao ni na prvom i posljednjem listu, nema glagoljske folijacije. Naslov, didaskalije i početna slova distiha rubricirani su crvenom bojom, a na početku nove uloge inicijali su i ornamentirani,¹¹ s time da uz glagoljičke inicijale dolaze i latinički. U retku je ispisan po jedan stih, a na jednoj stranici ispisano je prosječno oko jedanaest distiha. Na mjestu negdašnjega poluglasa uglavnom je apostrof, rjeđe štapić. Grafem

⁹ Taj plač Štefanić (1969a: 289) naslovljava kao *Plač Majke Božje, XV-XVI st.* Budući da je sačuvano sedam srednjovjekovnih inačica plačeva koje se slično naslovljavaju, takav naslov nije dovoljno distinktivan. Prema naknadnim zapisima taj se plač nalazio u Vrbniku od početka 17. st. (nije isključeno da je ondje i nastao). Na fol. 1b u rukopisu toga plača kurzivom je glagoljicom napisano *Matias Gršković, Vrbenicknĕn*, a i ostali naknadni zapisi spominju vrbnička prezimena (Hodanić, Fugošić, Stašić). Osim toga, potpisani vlasnik knjižice (na fol. 27a) Anton Stašić, sin je poznatoga vrbničkoga notara Ivana Stašića (Štefanić 1969a: 290). Ta je rukopisna knjižica iz ostavštine Jerka Grškovića iz Vrbnika otkupljena za Arhiv HAZU 1959. godine. Zbog svega navedenoga čini nam se uputno taj plač nazvati *Vrbničkim plačem*.

¹⁰ V. Štefanić 1969a: 289.

¹¹ Inicijal *P* na str. 21b (v. priloženu sliku) ornamentiran je crtežom žene s raspletenom dugom kosom, koja je u srednjem vijeku izraz tugovanja (usp. npr. stih iz plača iz *Osorsko-hvarske pjesmarice*, str. 70b: *Vaše kose raspletite / tere vlase rastresite. / Sad se čarnim poružite / tere želno potužite.*).

<č> nalazi se katkad na mjestu negdašnjega fonema /č/ (vêka 26a, dêva 2a, zadêti 6b, žrêbi 14a, grêhi 14b), a katkad i na mjestu /e/ nejatovskoga podrijetla. *Đerv* je rijedak, iako katkad potvrđuje prejotaciju (*Jivanu 2a, jimala 2a, jimit 22a, jih 23b*) i dolazi na mjestima na kojima se obično u glagoljskim rukopisima ne piše znak za /j/ (*jeda 24a, sagrišenje 24a* itd.).

3.2. U *Vrbničkom plaču* nalazimo zapise poput: *strasno, Zidovom zidovski, hitas, bise* itd., koje smo protumačili kao pisarevo slijeđenje latiničkog izvornika prema transliteracijskom načelu. Štefanić (1969a: 289) navodi da su to “cakavizmi”, ali budući da su takvi zapisi tek sporadični i da nema ni jedne potvrde za grafem <c> na mjestu fonema /č/, što bi, da je tekst doista cakavski, bilo očekivano, takvo tumačenje smatramo manje vjerojatnim. Na latinički predložak toga plača mogu upućivati i česti latinički inicijali u rukopisu.

3.3. *Vrbničkom plaču* i plaču iz *Picićeve pjesmarice* može se pretpostaviti zajednički (vjerojatno latinički) protograf. Za razliku od plača iz *Picićeve pjesmarice*, koji je nepotpun, *Vrbnički* je cjelovit, ali je sažetiji od plača iz *Picićeve pjesmarice*. Iako je tekst *Vrbničkoga plača* mlađi od Picićeve, ipak na mnogim mjestima “daje korektniji tekst, a naročito dopunjuje i veće praznine od cijelog niza stihova koje su nastale u Picićevu rukopisu” (Štefanić 1969a: 290). Radnja, izmjena uloga, a uglavnom i stihovi u ta se dva plača podudaraju, osim jednoga lista iz *Vrbničkog plača* (23a–b), koji je i po papiru (po vodenom znaku može se datirati u 16./17. st.) i po rukopisu (kancelarijski kurziv 16./17. st.) različit od ostatka knjižice, a umetnut je između dva stiha koji u plaču iz *Picićeve pjesmarice* slijede jedan za drugim, i između dva lista koji nose staru glagoljsku folijaciju *ia* (21) i *ib* (22), pa je očito da je taj list naknadno umetnut. Na njem su ispisana 34 stiha, koji po sadržaju pripadaju plaču, ali ne podudaraju se ni sa jednim dijelom iz poznatih inačica. Iako u jezičnim crtama taj dio ne odstupa od ostatka teksta, prema svemu rečenom čini se da sadržaj toga lista ipak nije izvorno integralni dio teksta. Plač iz *Picićeve pjesmarice* i *Vrbnički plač* razlikuju se i po stupnju dramatizacije: za razliku od plača iz *Picićeve pjesmarice*, koji nema didaskalija kao ‘materijalne’ oznake dramske forme, nego su one integrirane u versificirani tijek zbivanja, u *Vrbnički plač* uz stihovane komentare naratora umetnute su često već i prave prozne didaskalije.¹² U tom plaču,

¹² U ostalim inačicama didaskalije su prozne i jasno izdvojene iz dramskoga teksta, tradicionalno pisanog parno rimovanim osmercima, a variraju od vrlo jednostavnih, u kojima se navodi samo tko govori (npr. u *Osorsko-hvarskoj pjesmarici: Riči pisca, Riči Gospoje...* ili u *Zborniku duhovnog štiva: Mati Božja, Ivan, Marija Mandalena govori...*), do vrlo razvijenih deskriptivnih didaskalija u plaču iz *Klimantovićeve rituala* (npr. *Ovdi Gospoja odgovori Ivanu před Mandalenom i Marijom Jakovlom i Salomi i před anj(e)lom, ako more biti tuko oficijalov, i*

kao i u ostalim inačicama, likovi (Marija kao glavni lik te Ivan, Mandalena, Gospodin, Osip i Anjel) iznose svoje doživljaje vezane uz Isusovu muku kronološkim slijedom od Isusova uhićenja do skidanja njegova tijela s križa.

3.4. Jezične značajke *Vrbničkoga plača* potvrđuju njegovu krčku provenijenciju: tekst je dakle pisan književnim jezikom kojem je u osnovici srednjočakavski ikavsko-ekavski dijalekt, s lokalnim krčkim jezičnim značajkama. Ikavsko-ekavski refleks jata u tekstu uglavnom slijedi pravilo Meyera i Jakubinskoga (*diva, divi, više, lika* itd. – *celov, zvezdu, bolezn, kolena, pred* itd.), uz pokoju iznimku (*uvećaše* 4b, *svitu* 2a, *cvita* 4b i sl.). U gramatičkim morfemima i na kraju riječi odraz negdašnjega /ě/ redovito je ikavski (Djd ž.r.: *gospoji* 11a, *divici* 11a, *žalosti* 2a; Lpl ž.r.: *vratih* 10a, *ričih* 18a; kraj riječi: *gdi* 4a, *ondi* 3a, *gori* 12b, *doli* 9b itd.) Od općekaavskih fonoloških značajki (koje nisu sve isključivo čakavske) treba spomenuti jaku vokalnost: *mani* (4a, 8b, 13a, 17a itd.), *ča* (4a, 6b, 10b itd.), *zali* 8b, *zalih* 9a, *vazmi* 3b, *vaze* 4a, *vazeše* 14a itd.; /ɛ/>/a/ iza palatala /j/, /č/, /ž/: *poča* 7b, *prijati* 21a, *prija* 24a, *žaju* 14b, *žajna* 14b itd.; */d'>/j/: *osujena* 9a, *osujeni* 13a, *vojahu* 9b, *Gospoje* 2a itd.; završno /l/: *uslišal* 16a, *daroval* 16a, *djavaal* 7b, *anjel* 3b, *otil* 19b, *činil* 9a, *sagrišil* 8b itd.; čuvanje suglasničke skupine čr-(za čl- nema potvrde): *čarno* 3b, *čarna* 23a; rotacizam: *more* 6b, *nikomure* 6a, *ništar* 6a; */št' > /šč/: *navišćevaše* 11b, *jošće* 17b, *klišća* 22b; neizvršenost sekundarne jotacije: *zledju* 6a, *veselje* 17b, *dreselje* 22a, *spasenje* 10b, *pohojenja* 14a, *moļenja* 7b itd.; II. palatalizacija: *drazi* 4a, *rastanci* 16a; skupine -jt-/-jd- u prezentu i infinitivu prefigiranoga glagola *iti*: *oiti* 4b, *pojte* 2a, *doiti* 4a, *dojde* 19a, *najdoh* 2a, *pojdi* 3b, *projde* 19a itd. Uz te dominantne fonološke crte javljaju se i uobičajene dublete i odstupanja karakteristična za sve srednjovjekovne tekstove, a osobito za stihovane forme, npr. *meni* 23a ili *mni* (12a, 16a, 21a), uz dominantno *mani*. Apokope (npr. *pristup'*, *sinko*, *simo* 17b; *neka t' bude* 17b; *jeda s' budeš kako moći* 3b; *zato t' se, Bože, preporučam* 18a, *srce t' koļu* 21b; *ne umor' se* 21b, itd.), sinkope (*plač'te tugom* 21b; *ne tič'te* 23b itd.) i afereze (*va 'voj tuzi pomozi me* 21a) mogu biti metrički uvjetovane, ali mogu biti i jezična crta. Na mjestu slogotvornoga /l/ uglavnom je /u/ (*puk*, *suze*), uz nekoliko potvrda za /l/ > /a/ (*stalpu* 5b, *palna* 7b, *palni* 20b, *žalče* 23b, *salzami* 23b), što je lokalna krčka jezična crta; slogotvorno /r/ uglavnom je devokalizirano (/r/ > /ar/: *harlo*, *karv*, *karvnici*, *uskarsnuše*, *Isukarst*, *parsi* itd.), ali potvrđeno je i *prvo* 21a, *svrhu* 13b, *svršena* 18a, *tvrdi* 20b, *krv* 8a, *krvju* 22b, *krvi* 7b itd. Očuvana je suglasnička skupina vs- (*vsī*, *vsim*, *savsima*,

reče ovako B(la)ž(e)na Gospoja ili Ovdī oficijali od dvora Pilatova B(la)ž(e)nu Gospoju vele stentaše ne dajući nej pristupiti h križu ni k Pilatu, a ona se vsa previnu da se malo ne upade, a Ivan ju s Marijami udrža i dvigoše ju i kad se vsta, reče ovi versi vsim okolo stojećim vapjući i plaćući).

vsaki, vsem itd.); prijedlog/prefiks *vь(-)* u tekstu nije dosljedno vokaliziran u *u(-)* (npr. uz češće *va vsem, v čem, va mni, vskršivaše, vlisti, vdovice, vstati* itd. dolazi i *u tamnicu, u dreselje, u moj stan* itd.).

3.5. Od značajki morfološkoga sustava treba spomenuti: stariji nastavak *-i* u Ljd m. r. i s. r. (i za palatal. i za neplalatal. osnovu): *na križi* (14b, 15a, 16a itd.), *na rameni* (10a, 13a) itd.; Nmn m. r. na *-e*: *karstjane* 23a, *popove* 4b, *Židove* (2b, 4a, 8a, 8b, 19a, 19b itd.), *grobove* 18b itd.; kratka osnova u NAmn: *glasi* 3b; Imn m. r na *-i*: *s lupeži* 10a, *s razbojnicu* 13a; Vjd ž. r. na *-e*: *Gospe* (3b, 11a, 17b itd.), *Gospoje* (21b, 25a); *-am* u Dmn ž. r.: *goram* 14a. Neke morfološke osobitosti *Vrbničkoga plača* nesumnjivo potvrđuju njegovu krčku provenijenciju: Gjd ž. r. na *-i*: *ovdi pravdi ne bi* 23a, *kako od tugi ne poginu* 15b, *da od tugi već ne ginu* 23b; Nmn i Amn ž. r. na *-i*: *neka t' proļu suzi moje* 21b, *ja celivam nogi tvoje* 23b, *suzami nogi ti umivaj* 24a, *poslušajte, ženi i muži* 2a, *ne ponavljaj rani moje* 12b; Nmn ž. r. na *-e*: *Isus te riče govoraše* 14b. U prvom licu prezenta potvrđen je stariji nastavak *-u*: *pravļu* 7b, *moļu* (10b, 12a, 14b, 20a, 25b), *prošu* 13a, uz dosta potvrda i za novije *-m*, često i u istim leksemima. U tekstu je potvrđeno uzajamno preklapanje oblika lokativa i akuzativa (prijedlog *po* rabi se uz akuzativ: *oti vlisti ona po vrata* 6a; *zvedoše ga van po vrata* 9a), što je rezultat dugotrajnoga jezičnoga kontakta s neslavenskim, romanskim idiomima, a karakteristika je svih (ne samo čakavskih) govora duž jadranske obale. Leksičke osobitosti izdvajamo u bilješkama uz tekst.

Napomene uz transkripciju teksta

Tekst donosimo u latiničkoj transkripciji sa suvremenom interpunkcijom. U uglatim zagradama donosimo rekonstruirane dijelove, u oblim zagradama razrješavamo pokraćene dijelove kratica, nesumnjive grafijske pogreške ispravljamo u tekstu i na njih upozoravamo u bilješkama. Grafemima <ń> i <ł> obilježavamo foneme /ń/ i /ł/ jer se grafemskim sljedovima <lj> i <nj> označuju nesliveni suglasnički skupovi /n+/j/ i /l+/j/. Uglatim zagradama označavamo broj i stranu folije (*a* za *recto* i *b* za *verso*) u rukopisu. Bilješke uz tekst obuhvaćaju: podatke u vezi s izvornikom ako su relevantni za tekst, napomene o grafijskim, značenjskim ili gramatičkim osobitostima pojedinih riječi u tekstu, izvornu grafiju zbog mogućih dvojnih čitanja, grafijske pogreške, usporedbe s ostalim hrvatskim srednjovjekovnim plačevima itd.

Literatura

- Batušić, Nikola; Amir Kapetanović 1998. *Pasije*. Zagreb: Erasmus naklada – Udruga Pasion-ska baština.
- Derossi, Julije 1996. Dva rapska Gospina plača (prijepis na današnju hrvatsku latiničnu grafi-ju). *Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu*, 23, Senj, str. 85–140.
- Fancev, Franjo 1932. Hrvatska crkvena prikazanja. *Narodne starine*, XI, Zagreb.
- Fancev Franjo 1933. Nova poezija Splitsanina Marka Marulića, *Rad JAZU*, 245, Zagreb, str. 1–173.
- Fancev, Franjo 1938. Plač blažene dive Marije. *Građa*, 13, Zagreb, 193–212.
- Fisković, Cvito 1953. Rapska pjesmarica iz 2. pol. XV. st. *Građa*, 24, Zagreb, 25–71.
- Fisković, Cvito 1958. Ulomak “Gospina plača” iz Splita. *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, 24, Beograd, str. 281–287.
- Hercigonja, Eduard 1975. *Srednjovjekovna književnost*. Ed. *Povijest hrvatske književnosti*, knjiga 2, Zagreb: Liber – Mladost.
- Kolumbić, Nikica 1958. Splitski ulomak jedne dijaloške pjesme iz početka XVI. stoljeća. *Zadarska revija*, 7, Zadar, str. 160–164.
- Kolumbić, Nikica 1978b. Hvarski dijaloški “Plačevi” (2.dio). *Čakavska rič*, 2, Split, str. 35–94.
- Kolumbić, Nikica 1978a. Hvarski dijaloški “Plačevi” (1.dio). *Čakavska rič*, 1, Split, str. 21–44.
- Kolumbić, Nikica 1994. *Po običaju začinjavac. Rasprave o hrvatskoj srednjovjekovnoj knji-ževnosti*. Split: Književni krug.
- Kosor Karlo, 1978. Nepoznati Gospin plač s otoka Raba, *JAZU, Centar u Zadru*, Zadar, str. 403–444.
- Perillo, Francesco Saverio 1978. *Hrvatska crkvena prikazanja*. Split: Mogućnosti.
- Štefanić, Vjekoslav 1950. Još Marulićevih stihova. *Zbornik M. Marulića*, Zagreb: JAZU, ur. J. Badalić i N. Majnarić, str. 281–298.
- Štefanić, Vjekoslav 1969a. *Glagoljski rukopisi Jugoslavenske akademije*. Zagreb: JAZU.
- Štefanić, Vjekoslav 1969b. *Hrvatska književnost srednjega vijeka*. Pet stoljeća hrvatske knji-ževnosti 1, (priredio Vjekoslav Štefanić i suradnici). Zagreb: Matica hrvatska-Zora.

***Počine plač Blažene Gospoje
Divi Marije, majke B(o)žje.***

[2a]¹

Muka Boga Gospodina,
Is(u)h(rst)a Spasiteļa,
po Jivanu Vanjelisti,
plač Gospoji ki navisti.
Poslušajte, ženi i muži, 5
kako vam se Diva tuži!
Sveta Děva, B(o)žja² mati,
sada vas hoće na plač zvati.
Vas krstjane na plač zove 10
jer u žalosti ona plove.
Zove duše B(og)u mile
š ņom danaska da procvile.
O krstjane, stan'te gori,
k Pilatovu pojte dvoru³!
Božju mater vi združite, 15
ņeje tuge vsi tužite!
Vsaki⁴ plači ņe žalost
da od Boga prime radost.
Ojme, ne najдох na svitu druge
ka bi jimala tolake tuge! 20
Vsaki⁵ plači ņeje žalost
da od Boga prime radost.

[2b]

Jivan govori Gospoji:

Kada Ijuda s vojskom pride,
protiv ņemu Isus zide.

¹ Na str. 1a napisano je glagoljicom *Matteo Geršovič, leta od n(e)ga r(o)j(s)tva č ĉ b – 1802*. A na str. 1b kurzivnom je glagoljicom napisano *Matias Grškovič, VrbenickņnĆn*.

² Graf. *bžiĉ*. Može se ĉitati i *Božija*, ali takvo ĉitanje kvvari metriku (produljuje stih za jedan slog).

³ Graf. pogr. *dvuru*.

⁴ Graf. *fsaki*. Vjerojatno utjecaj latiniĉkoga predloška.

⁵ Graf. *fsaki*. Vjerojatno utjecaj latiniĉkoga predloška.

Gospodinu celov poda, v ruke židovske néga preda. Židove ga optekoše, vsi ap(osto)li pobigoše. Sina Božja ⁶ uhitise, kako razbojnika povedoše.	25 30
Obraz i lica poplūvaše, poličnicami ga moćno biše, harlo k Anni potekoše, da ga sudi, vsi rekoše, glavu i bradu oskuboše.	35
[...] ⁷ Tu bi I(su)s grozno mućen, bjen po glavi i [j]oš skuben. Nici glavu tad bijahu, druzi v obraz négov plūvahu.	
Oči pičom sakrivahu, poličnice mu vsi davahu, na kolena preda n padahu, “Prorokuj ⁸ nam!”, govorahu.	40 [3a]
Moćno na néga vsi vapjahu, kako vuci vsi vijahu.	45
Božja mati to ne znaše, s Mandalenom v hiši staše, brići Vazam [s] sinkom mñaše, obeselit se š ním želijaše.	
Želno vazda uzdihaše, glas od Boga li želijaše ⁹ .	50
Židovsku zavidost ona znaše, zato u sumni vazda staše. Pride tada Jivan dragi, učenik Isusov izabrani.	55

⁶ Graf. *božič*.

⁷ U rkp. pogreškom izostavljen drugi stih dvostih. Stoga je dalje u rukopisu pogrešno inicijalom označen drugi, a ne prvi stih svakog distiha.

⁸ Graf. pogr. *prorukui*.

⁹ Graf. *zelišše*.

K Gospoži pride on plaćući,
teško i gorko uzdišući
ter jej reče ove riči
i tako ju ondi svisti.

Jivan Gospoži govori:

Ča tu sidiš ti, Gospoje? 60

Plačem plači sarce tvoje!

Čarno ruho vazmi na se [3b]

jer ti nošu tužni glasi

od dragoga sinka tvoga,

Is(u)h(rst)a, meštra moga, 65

koga danas uhitiše,

kako razbojnika povedoše.

Presvitlu zvezdu tvoju Danicu

postaviše u tamnicu.

Strašno nega vele muče, 70

vsi na n vapju tere kuče.

Ja ne vidih ni [j]oš slišah

nikogare v takih mukah.

Koliko je grozno rañen,

na zal obraz on pripravljen. 75

Sinka ne mñu da ga vidiš

ni š ñim veće progovoriš.

Zato, Gospe, stani gori,

k Pilatovu pojdi dvoru,

jeda s' budeš kako moći 80

sinku tvomu još pomoći.

Anjel govori puku:

Čuvši Gospa taki glasi, [4a]

vse oskube svoji vlasi.

Parsi bijaše tad vapijući,

lica deriše tugujuć. 85

Glasom velim ona vapijaše

i tako sinku govoraše.

Gospoja sinu govori:
Jao sinko, željo moja!
Jao mani, tugo moja!
Gdo mi vaze radost moju? 90
Gdo li uhili majku tvoju?
Kamo oču niña pojti?
Gdi li oču sinku dojti?
Ne vim ča ću učiniti
ni kamo se obratiti! 95
Gdi su, sinko, učenici,
tvoji drazi naslednici,
ki umriti s tobom hotihu,
tebe ostaviti li ne tihu?
Reci mi, Petre, kamo biše¹⁰ 100
tvoje rote, gdi se diše,
ki mi sinku govoraše:
“V tamnicu oču s tobom pojti
i do smarti te neću ojt!” ? [4b]
Ali ti, Toma, tolikoje, 105
kamo biše¹¹ rote tvoje,
ki pravlaše: “Vsi pojdimu,
tar zajedno š nim umrimo!” ?
A zda ste ga ostavili
kad su nega uhitili! 110
Nigdor nega ne žaluje
ni se ob nem spominuje,
razvi Magdalena sa Ivanom,
ki su tužni mojim ranam.
Ne bi veće pomoćnika 115
ni boleznij mojej lika.

Anjel puku govori:
Gospoja plaka tako do svita
ne videći svoga cvita.

¹⁰ Graf. bise.

¹¹ Graf. bise.

Vsa ¹² se skončavaše tugujući, a sardašcem umirajući.	120	
Popove se rano staše, zalo više uvećaše. Sina Božja kako i tata povedoše pred Pilata.		
Kupno s pukom ondi stahu, na Isusa klevetahu.	125	[5a]
Ovim glasom zavapiše pred Pilatom kada biše: “Propni Isusa, o Pilate, da se vas puk ne tuži na te.	130	
Gdi li nega neć propeti, vse gospodstvo očemo t’ vzeti. Život ¹³ negov ako lubiš, milost cesara ti pogubiš.”		
Pilat oti svomu prudu, posla I(su)sa ka Irudu. K Irudu ga povedoše, Židove za nim potekoše.	135	
Irud se tada nim naruga, to bi Gospoju velika tuga.	140	
Sina Božja vele mudra on pogardi kako luda. V sviti bele obučena posla ga k Pilatu vele mučna.		
S Pilatom se Irud smiri, zato Gospoju tim uhili. Prvo nere Vazam bargoše, na dvor Isusa izvedoše.	145	[5b]
Privezaše ga k stalpu kruto tar ga fruštaše vele luto.	150	
Pokli telo isfruštaše, sidity ga postaviše.		

¹² Graf. *fsa*. Vjer. utjecaj latiničkoga predloška.

¹³ Graf. *zivot*.

V purpiru ga obukoše,
krunu od tarnja upletoše,
na glavicu postaviše 155
tar ju moćno vsu zraniše.
Slavni obraz poplūvaše,
tarst u ruke ņemu daše.
Glavu i bradu [j]oš skubihu,
po vratu ga vsi tepihu, 160
poličnice mu vsi davahu,
na kolena prid ņim padahu.
Moćno se tad ņim vsi rugahu
i zato mu govorahu:
“Zdrav, židovski kraļu veli, 165
v istinu sada okruņeni!
Sin se Božji ti pravlaše, [6a]
kraļ židovski govoraše.
Ako sin si Božji dragi
i on veli pro[ro]k pravi,
gdo te porazi, prorokuj nam 170
ter oćito sad povij nam!”
Tako ņim se narugaše
i tako ga nakazaše.
Stojaše G(ospo)din tad mućeći,
Židovom ništar govoreći, 175
kako jaņac umiļeni
i kako cesar okruņeni.
Nikomure ne prićaše
ni se zledju obitaše.
Gospoja tada, to ćujući, 180
pride k Pilatu tugujući.
Poća vapiti velim plaćem
pred Pilatovom polaćom.
Oti vlisti ona po vrata,
moliti se pred Pilata. 185
Vratari ju odagnaše,
govoriti ņoj ne daše.
Reće tada Gospoja: “Ajme,
sanko žeļni, poslušaj me!”

<i>[Gosp]oja¹⁴ sinu govori:</i>		[6b]
[Sinu] ¹⁵ dragi, moja diko,	190	
[tu]go moja tar veliko!		
[Stoji]š u dvori kruto svezan,		
[k st]upu moćno ti privezan.		
[Krun]a ti je postavljena,		
[vs]a glavica izrañena.	195	
[Krv]ju plove telo tvoje,		
[v]se su, sinko, rani moje.		
[Si]nu Božji, slavo nebeska,		
kruno svih s(ve)tih i anjelska,		
vse se klaña tvoje] glavi,	200	
nebo i z(e)m]a i vse stvari!		
Anjeli ti vazda služe		
i blažene vsake duše.		
Muku gorku zač ti tarpiš?		
Slavni Bože, ča to činiš?	205	
Veća jest žalost moja,		
veća budi milost tvoja!		
Rači otca pomoliti		
da te ne pusti umoriti!		
[G]di li ne more ino biti,	210	
sama oču sebi smart zaděti.		
Tako Gospoja govoraše		[7a]
i tako ona sina mo]aše.		
Malih i velih na plač zvaše,		
vratarom se [j]oš mo]aše.	215	
<i>Gospoja vratarom govori:</i>		
O vratari, nu pozrite,		
tužni majci otvorite!		
Otvorite mi tužna vrata		
da si pojdu pred Pilata		
s plačnom družbom ka je sa mnom	220	
odivena svitom tamnom.		

¹⁴ Rub lista otrgnut.

¹⁵ Rub lista otrgnut.

Sinku milost da mi stvori
ter ga prava ne umori.
Jeda si se na me smili
ter me tužnu ne uhili 225
gledajući moje trudi
ter obrati krivi sudi.

Anjel puku govori:

Ča se Gospoja već moļaše,
tuko mañe opravļaše. 230
Oružnici na vratih stahu,
strašno¹⁶ na ñu vsi gledahu,
ñeje moļjenja ne pomñahu, [7b]
palicami ju odgañahu.

Tiskoše ñom tad nazada,
a ona pade palna jada. 235

Tužni Ijuda to videći
pride pinezi k ñim noseći.
Vrati pinezi, pojde harlo
ter se¹⁷ obisi sam za grlo.
Toga se čuvaj vsaki pravi 240
da ga djaval ne zadavi.

Pilat na sudu tad sideći,
posla mu žena govoreći:
“Toga č(lově)ka ako zgubiš,
tvoje g(ospo)dstvo vse pogubiš.” 245

Pilat čuvši toga posla,
on po vođu tudje posla.
Ruke poča umivati,
vsemu puku govoriti:
“Čist sam krvi ove prave, 250
ñega moje ruke ne zadave!

Tar vam pravļu vsim očito
da poznate stanovito:
v sem č(lově)ku ne nahajam

¹⁶ Graf. *strasno*.

¹⁷ Graf. *pogr. si*.

uzrok od smarti, pravľu ja v[am].”	255	
Židove ¹⁸ jaše ¹⁹ tad vapiti,		[8a]
jednim glasom govoriti: “Zvarh nas budi krv ńegova, zvrh naše ²⁰ ditce tere roda.		
Zato ga ti živa ne pusti	260	
tar ga na smart barzo sudi.”		
Gospoja staše to slišćći, zato puku poča reći.		
<i>Gospoja govori Židovom²¹:</i>		
O židovski ²² ľudi puće, nerazumni ľuti vuće,	265	
krv prećistu zač prolivaš? Zač pravadnika ti ubijaš? Nebeskom te pićom pita, ća se smartju ńega hitaš ²³ ?		
Gospodin te vele ľubi, više vsakih inih ľudi,	270	
a ti ńega zlo nakaza, put nebeski ki ti skaza. Grozno ńega vele muće, slatko vazda ki te ući.		
Boga tvoga na smart sudi,	275	[8b]
bez milosti ti ga sudi. O Židove ²⁴ , Bogu zali, Bogu neznani ter neharni, sinka moga ne umor’te, mene v zaklad vi vazmite.	280	
Ako vam je v ćem sagrišil		

¹⁸ Graf. *zidove*.

¹⁹ Graf. *ěse*.

²⁰ Graf. *nase*.

²¹ Graf. *zidovom*.

²² Graf. *zidovski*.

²³ Graf. *hitas*.

²⁴ Graf. *zidove*.

ali vas je tuko uhilil, mesto néga mene propnite, a néga mi oprostite. Da sam žena, ne gledajte, néga muku mani dajte! Tu milost učinite, prija me néga umorite!	285	
<i>Anj(e)l puku govori:</i> Židove Gospoju ne slišahu, svoga raspa ²⁵ ne vijahu, vraždu na Boga vsi vapijahu, k Pilatu kupno prihojahu: “Ako Isusa oprostiši, prijatelj c(esa)r(o)v veće nisi.” Pilat se bojaše vele toga, ľudi se zboja, a ne Boga. Skrozi strah zalih ľudi na smrt Boga krivo sudi. Vsa pogibe svita pravda, grisi premogoše ter nepravda. Na prošńu grišnu tere zlobnu odluči pravdu neudobnu. “Barabu si činil oprostiti, a Isusa osuditi i umoriti.” Isus budući tako osujen, na smart križa jur odlučen, poča biti ondi mučen, is purpire nag bi s[v]učen. Na ramena mu križ zložiše, lupeži ga obložiše. Vrata s trubľom otvoriše, vele puka ondi biše. Zvedošę ga van po vrata osujena kako i tata. Vojahu ga vele harlo,	290 295 300 305 310	[9a]
	315	[9b]

²⁵ U rkp. riječ pogr. napisana dva puta.

svezana moćno tad za garlo. Po pleću ga još bijahu, nogami ga vsi rivahu. Ditca kalom va ņ metahu, druzi kamenjem va ņ hitahu.	320
Božja Mati to videći pade doli sebe bijući. Lica deriše od žalosti, prsi bijaše od gorkosti, očima od suz ne vijaše, milih i dragih na plač zvaše. Želno poča tad vapiti, Ivanu i Mandaleni govoriti.	325
<i>Gospoja Ivanu i Magdaleni govori:</i> Magdaleno i Ivane, družbo želna moje rane, ka sinu me sprovodite, sestre moje zazovite, jeda s' budemo kako moći sinku momu još pomoći.	330 [10a]
Tudje oni potekoše, Gospoju naprid povedoše, grozno plaćući ņu moľahu, š ņom zajedno tugovahu. Na vratih gradskih ona sideći vidi Isusa zlo vodeći.	335 340
Svezan za garlo moćno biše, na smart s lupeži on grediše. Križ na rameni sam nošaše, jedva pod ņim on hojaše. Krv iž ņega vsud ploviše, krunom tarnovom okruņen biše. Poča Gospa zamirati da bi mogla sinka poznati. Mandalenu ja moliti i tako joj govoriti.	345 350

Gospoja Magdalen i govori:

Mandalena, sestro mila, [10b]
vazda si želno ti ljubila,
sinka moga, dobro moje,
Isukarsta, spasenje tvoje.
Skozi Boga ja te moļu, 355
pomozi mi v su nevoļu.
Pokaži²⁶ mi moga sinka,
tvoga meštra i gospodina.
Ne viju ga jur i ne znam
jere s razbo(j)nici grede sv(e)z(an). 360
Žalostnici pravi ko je,
je li ono dobro moje?
Je li ono nebeski vojnik
sv(e)zan za garlo kako i razbojnik?
Je li ono na našoj dici 365
trnova kruna na glavici?
Je li ono I(su)s blagi,
tvoj meštar²⁷ i Bog pravi,
ki te spase, ki ti prosti
vse ča zgriši od mladosti? 370

Mandalena Gospoji Divici reče tada ove riči:

[11a]
Gledaj, Gospe i kraļice,
tužna dēvo i vdovice,
ono ti je dobro tvoje,
majko žalostna i Gospoje!
Ono ti je c(esa)r nebeski, 375
kino t' nosi on križ teški!
Ono ti je lice slavno
od grišnikov popļuvano!
Ono ti je posrid tati
tvoj sin želni, tužna mati!²⁸ 380
Zato plači tar nariči,

²⁶ Graf. pokazi.

²⁷ Graf. mestar.

²⁸ Drugi dio stiha (*tužna mati*) napisan zasebno u drugom retku.

skubi vlasi, deri lici! Va dne ni v noći ne prestani, plačem ņega ne ostavi! Jer izgibe naša radost, naše dobro i naša svitlost. Brez uzroka tar krivine gledaj sada kako gine!	385	
Pokle Mandalena Gospoju svisti tar joj ona to navisti, poča Gospoja govoriti, iz glasa za Isusom tad vapiti.	390	[11b]
<i>Gospoja sinu govori:</i> Jesi li to, sinak moj, jer ne znam obraz tvoj, v ki gledati ja sam učna, jer te viju vele mučna? K majci tvojeĳ nu se ozri tar me v sviti tamni pozri! Ono ti je majka tvoja, sinko dragi, nigo moja, koga đevom želno rodih, mojim mlikom sama doĳih. Anjel mene pozdravlaše kad mi tebe navišćevaše: “Sina Božja oć’ roditi, vesela oćeš vćku biti!” Zato, sinko moj predragi, Božĳi dare, želni i pravi, gđi te mrući tako viju, kako sebe ne ubĳju? Sarce moje prekameno od mramora ĳur stvoreno, ko t’ se sada ne raspade, od tužice ter ne pade. Sad me raći ti poznati i slatko mi govoriti.	395 400 405 410 415	[12a]

Slavni obraz ka mni obrati
da te pozna tužna mati.

Isus na smart tad hodeći,
pozri k majci govoreći, 420
vele milo ņu moļaše
i tako joj govoraše.

G(ospo)din k majci govori:

Ja te moļu, mater moju,
nu utiši žalost tvoju.
Utiši se, molim tebe, 425
ne umaraj sama sebe.

Već me boli tuga tvoja, [12b]
ne reci mi muka tvoja.²⁹

Zato vrati suze tvoje,
ne ponavļaj rani moje! 430

Za č(lově)ka oču umriti,
paki skoro ja k vam priti,
pohoditi želno tebe
i vsih onih ki ļube mene.

Sada, majko, neka bude 435
da se Pismo tako zbude.

Rači od plača ti ustati
jer mi pokoj oćeš dati.
Molim tebe, ne plači se,
jure počini, utiši se! 440

Pokle mater tako moli,
od tužice pade doli,
k zemļi pade videć sina
veće martva nere živa.

Gospoju oni podvigoše, 445
stati gori pomogoše,
želno zvapi govoreći, [13a]
Gospoju poddaržeći.

²⁹ Značenje nejasno. Vjer pogr. uslijed prijepisa s latiničkog predloška, umj. *ner me čini muka moja*, kako stoji u plaču iz *Picićeve pjesmarice* (stih. 377).

<i>Gospoja sinu govori:</i>	
A ³⁰ ti li si, dobro moje?	
A to li jest delo tvoje?	450
Da s' mi osujen s razbojnici u tarnovi, sinko, vinci?	
Moje dobro, počekaj me!	
Moje zlato, poslušaj me!	
Križ mi nosiš na rameni,	455
slatki sinko, jao mani!	
Vinac trnov – kruna tvoja, sinko dragi, nigo moja!	
Tužna mati, ja te prošu:	
daj mi tvoj križ da ga nošu!	460
S tobom zajedno naj ³¹ umru, primi me, sinko, v tvoju družbu!	
Marija te majka zove, utiši me, dobro moje!	
Mož ³² me, sinko, utišiti:	465
rec' mi s tobom sad umriti!	
Prvo sebe umori me,	[13b]
molim tebe, usliši me!	
Veće ním ne daše ³³ govoriti, palicami ním jaše biti.	470
Božju mater odtiskoše, težko od sina razdiliše.	
Šimuna ³⁴ jaše usiliti, daše ním križ nositi.	
Strašno I(su)sa tad vojahu,	475
nemilostivo ním micahu.	
Žene mnoge za ním hojahu, smart nígovu ke plakahu.	

³⁰ Taj je inicijal latinički.

³¹ Graf. *pogr. nat.*

³² Graf. *moz.*

³³ Graf. *dase.*

³⁴ Graf. *simuna.*

Gospodin se k ním obrati, svoje milosti ním ne krati ter im poča govoriti, ove riči ním praviti.	480	
<i>G(ospo)din govori vladikam jerusolimskim:</i> O gospoje i vladike, jerusolimske plemenite, ne plačite svrhu mene, da plačite dicu i sami sebe, zač oće vrime skoro priti, goram da budete govoriti: “Svarh nas, gore, vi padite, od straha nas uhranite! Blažene one ke ne rodiše i prsi ke ne dojiše! Veća budi vaša žalost nego imiste nigdar radost! Jere ne znate pohojenja Sina B(o)žja ³⁵ , vaše spasenje.	485 490 495	[14a]
<i>Anj(e)l puku go(vo)ri:</i> Pokle žene tako svisti tar im stvari te navisti, povedoš Gospodina na raspetje, Božja Sina. Na misto Kalv(a)rije kad pridoše, ondi ga naga isvukoše. Vitezi Pilatovi néga propeše, svite néga sebi vazeše. Žrěbi svrh ním postaviše, mej sobom je razigraše. Prikovaše ruke i noge, Gospoji biše tuge mnoge. Zdvigoše ga na križ naga! Žalujte ga, bratja draga!	500 505 510	[14b]

³⁵ Graf. božič.

I(su)s na križi gorko viseći
Bogu Otcu poča reći.

Gospodin Otcu govori:

Otče nebeski, ja te moļu,
sliši sada moju molbu:
puku semu grēhi p(ro)sti, 515
ne krati im tvoje milosti,
jer ča čine, oni ne znaju,
zato me sada tako uma[r]aju.

I(su)s te riče govoraše,
za grišnike B(og)a moļaše. 520

I(su)s na križi još višaše,
mnogu žaju on imaše.
Poča žajan govoriti,
piti od puka ja prositi.
Spuzu na tarst postaviše, 525
žuče i octa napojiše,
k ustom mu ju prikloniše,
tim ga žajna napojiše.

Okusivši, veće ne pi, [15a]
Bogu Otcu tako zvapi. 530

G(ospo)din vapijaše k Otcu:

Bože, ti s' me vazda ljubil,
zač me sada si zapustil?
Ne ostavi me tvoja kripost,
budi sa mnom tvoja milost.
Ljubav sada v ļudeh stine, 535
ne daj vera da pogine.

Razbojnik s desne ki višaše
tako Isusu govoraše:

“G(ospo)dine, spomeni se,
v tvoje kraļevstvo kada prideš, 540
od mene grišnika, raba tvoga,
mrući na križi s tobom naga.”

Odgovori I(su)s na tom mesti: “V raj očeš ³⁶ sa mnom danas vlisti.”		
Božja mati to videći	545	
pri križi staše uzdišući.		
Gospoju poddaržahu,		[15b]
gorko zajedno š ņom plakahu.		
Blizu križa one stahu,		
Gospodina žalovahu.	550	
Gospoja tugom ja vapiti i tako sinku govoriti.		
<i>Gospoja sinu govori:</i>		
O ³⁷ predragi, mili sinu, kako od tugi ne poginu?		
Tvarda ti sam veće driva,	555	
ka sam dosle tako živa.		
A ča ³⁸ mi se ne razluči duša s tilom gorke ³⁹ žuči ⁴⁰ ,		
gledajući napojena		
tvoja usta premedvena	560	
žuči gorke i ľuta octa, sinu dragi Boga Otca?		
Jao tugo ter velika, vse dni moje i moga vika!		
Sinu dragi, moj Isuse,	565	[16a]
pozri majku i ņe suze! Pozri ka mni oćicama jer brez tebe ginu sama.		
Ka mni pozri, k tvojej majci, jer smo, sinko, na rastanci.	570	
Daj mi niko utišenje, slatko moje porojenje.		

³⁶ Graf. pogr. *oćeć*.

³⁷ Taj je inicijal latinićki.

³⁸ Graf. pogr. *čas*.

³⁹ U rkp. pogr. *gorko*.

⁴⁰ Graf. *zući*.

Kananijev uslišal si, raj lupežu daroval si. Zato mene jur usliši tar me tužnu li utiši. Mož ⁴¹ me, sinko, utišiti, rec' mi s tobom sad umriti! Dobro viju da se skončavaš. Tužnu majku komu ostavljaš?	575	
Poča Isus govoriti, svoju mater on tišiti, želno on ju [j]oš moļaše, tako na križi govoraše.		
<i>G(ospo)din g(ovo)ri majci:</i> Ojme majko, ča me moriš? Tvojim plačem ča me mučiš? Molim tebe, utiši se! Jur počini, ne [p]lači se. Nimam veće, da viš blaga Ivana ti daju draga. Mesto mene ja t' ga daju i za sina tebi predaju. Ńemu te, majko, naporučam, tebe dĕvu preporučam. Zato budi ņega mati i sinkom ga budeš zvati.	585	[16b]
	590	
	595	
Reče tako i učeniku, svomu dragu ļuveniku. Ove riče reče ņemu, mater gledaj ⁴² tužnu svoju: “O Ivane moj predragi, uĕeniĕe va vsem pravi, ovo tebi mati moja, ti ju primi, budi tvoja!	600	

⁴¹ Graf. *moz.*

⁴² Pogr. imperativ mjesto participa *gledaje*.

Mesto mene ti ju ľubi, 605
pećalno ju vćku sluţi,
za mater ju sebi darţi, [17a]
do smarti ju vsude zdruţi.
Mater Dćvu tebi ostavljam,
vele boliznivu, ku t' othajam." 610

Ivan obuja tad Gospoju
kako sinak mater svoju.
S plaćem ųelno nu poľubi,
od tole joj vćku sluţi.
To videći Gospoja vzapi, 615
tugujući prsi razbi.
Tugom tuųeći vapijaše,
prsi bijući⁴³ govoraše.

Gospoja sinu govori:
Ojme sinko, ųelo moja!
Ojme, tuųna majka tvoja! 620
Ojme mani jur do vika,
jer moja rana nima lika!
Zać me, sinko, tako rani?
Dobro moje, nu mi pravi!
Mesto sebe, sinu dragi, 625
moj I(su)se i Boųe pravi,
preda mani ućenika,
Ivana, tvoga sluųbenika.
Komu me, sinko, preporući?
Ku li zaminu mani odlući? [17b] 630
Jao, ųalostnica veće ne mogu,
zato tuųu tebi Bogu.

Gospoja sinku tako rekųi,
plać ćinaše [j]oųće vekųi.
Mrući G(ospo)dina [j]oų vijaše 635
i Ivanu govoraše:
"O Ivane, novi sinu,

⁴³ U rkp. *bići* ispravljeno u *bijući*.

vse veselje ⁴⁴ mene minu. Pristup', sinko, simo dragi, učeniče izabrani!	640	
Žaluj sa mnom meštra draga, mrući na križi grubo naga.		
Odgovori Ivan dragi kako Gospojin sinak pravi, plačući gorko govoraše	645	
i tako tužnu nu tišaše: "Gospe majko, utiši se, molim tebe ne plači se. Meštra draga gdi je gledaj ter pameti ča je rekal:	650	
'Ja ću za vas sad umriti, paki skoro ja k vam priti, pohoditi željno vsih vas,		[18a]
pokle mru na križi za vas, jere jest tako odlučeno,	655	
mani po Odcu ⁴⁵ naručeno, otac s pakla izbaviti, vsu veru v sebi ostaviti. Tako oću smartjom mojom smart umoriti, a ne tvojom.'	660	
Zato, Gospe, neka t' bude da se Pismo tako zbude. Molim tebe, ne plači se, v ričih mojih pokripi se."		
Ivan Gospoju tako tišeći,	665	
I(su)s na križi moćno viseći, na skončanji on budući, teško i gorko za nas mrući, poča s križa govoriti,		
moćno s glasa sam vapiti.	670	

⁴⁴ Graf. *vesele*.

⁴⁵ Graf. *odcu*. Pogrešno etimologiziranje.

G(ospo)din govori:

Vsa su pisma jur svršena
po prorocih ka su jur rečena.
Smartjom mojom vas sv(e)t združam,
zato t' se, Bože, preporučam.
Tebi Bogu, Otcu dragu, 675 [18b]
v ruke tvoje moj duh daju.

Rič najpokoña to bi ñegova,
moleći slavno Otca Boga.
Kako Gospodin to izusti,
duh preblaženi tudje pusti. 680
Deveto vrime okolo biše,
mnoga čudesa se izgoðiše.
Sunce i misec potamniše,
vse žalosti Gospoji biše.

Po vsem svitu sunce pomarknu, 685
varh se crikveni vas razpuknu.
Grobove se otvoriše,
mnogi s(ve)ti uskarsnuše,
vsak pokleknu bojeći se.
Grišnici Is(us)u čujući se 690
prsi bijahu kajući se.

Drivo i kami tad plakaše,
Gospodina žalovaše.
I(su)s martav kad jur biše,
gñati razbojnikom vse razbi[še]. 695
G(ospo)dina ne taknuše,
kosti ñega ne razbiše.

Privedošë k ñemu Lonjina,
ki probode Božja sina. [19a]
Prsi otvori Gospodinu, 700
kako muña⁴⁶ Gospojinu sinu.
Bolezan jej k sarcu dojde,
meč ostar jej dušu projde.
Karv s vodom z Isusa zide,

⁴⁶ Graf. *muna*. Vjer. sekundarna jotacija, no može se čitati i *munja*.

tuga martva majci pride.	705	
Poča kruto tad krv teći,		
Žudijem Gospoja poča reći.		
<i>Gospoja Žudijem govori:</i>		
O Židovski puče luti,		
ča te tako grih promuti		
da tvogega Spasiteļa,	710	
tvoju svitlost i prijateļa,		
brez krivine da ga ubi		
i krv svetu ņega proli?		
Na križi britko ņega prope,		
faraonu ki te ote.	715	
O Židove, ⁴⁷ vraždenici,		
Božje ubojice i karvnici,		
tu mi sinku plaću daste		
pokli ņega vi poznaste?		
Pokle ņega vi ubiste	720	
i krv s(ve)tu danas proliste,		
mater takoj umorite,		
mene zajedno š ņim propnite.		
Tu mi milost učinite,		[19b]
živu mene ne pustite.	725	
Gospoja se na Židove tužaše		
i tako na ņih vapijaše.		
Martva Gospodina poziraše,		
ka križu se približevaše.		
Pod križem ona tako stojeći,	730	
mnoge suze ona roneći,		
Ivan blaženi ņu tišaše		
i tako joj govoraše.		
<i>Ivan Gospoji govori:</i>		
Ne ⁴⁸ tij tuko tugovati,		
moja Gospe i moja mati,	735	

⁴⁷ Graf. *zidove*.

⁴⁸ Inicijal je latinički.

jer ti, Gospe, dobro viši
da je otil da se zvarši
ča su rekli sveti otci
i blaženi vsi proroci.
Viš li Šimun⁴⁹ ča je rekal, 740
dušu tvoju da proteče
meč žestoki i boliznivi,
skozi néga smart tebi d[ěvi]⁵⁰.
Zato na svit oti priti,
svoju smartju iskupiti...⁵¹ 745
Molim tebe, utiši se, [20a]
jur počini, ne plači se.

Gospoja odgovori tad Ivanu,
želno žaleći svoju ranu,
tugujući govoraše, 750
drago Ivana [j]oš moļaše.

Gospoja Ivanu govori:
Ne tiši me, ja te moļu,
jer me jadi s tugom koļu.
Ni smart moja sad umriti,
da smart mi je to viditi: 755
glavu tarnjem okruńenu,
nogu s nogom prigvožjenu,
parsu želni probodeni
tar žestoko otvoreni,
rastegnute mile ruke, 760
po vas život strašne muke.
Zato sarce jad podira,
od tužice jur umira,
jure se neću veće zvati
nigdare sina mati. 765

⁴⁹ Graf. *simun*. Možda se može čitati i *Simun*.

⁵⁰ Graf. pogr. *duš*. Ispravljeno s obzirom na stih 708. u plaču iz *Picićeve pjesmarice*.

⁵¹ Stihom nije dovršena misao. Vjerojatno pogreškom ispušten stih koji je trebao uslijediti, kao što stoji u *Picićevu plaču*, gdje nakon toga stiha slijedi još nekoliko stihova (...*vsu narodi i vsi ļudi, / to su néga sada trudi. Zato, Gospe mila moja, / ka si nam savsim svoja...*).

Ojme, nigdir ni smiļenja
ni bolizni utiŝenja
od nikogare, sinko⁵² mili!
Zač me, sinko, tuko uhili?

Tako Gospoja govoraŝe, 770 [20b]
a sardaŝcem umiraŝe.

Oti pristupiti bliže⁵³ križu
za biti G(ospo)dina veće blizu.
Židove⁵⁴ ju odgañahu,
križa taknuti ne davahu. 775
Zato im Gospoja govoraŝe,
moćno tužeć k ñim vapjaŝe:

O Židove, tvrdi dosti,
palni vsake nemilosti,
od sinka me ne tiskajte, 780
daj k martvu mi priti dajte.

Neka t' pristupļu s gorkim plačom
tre ga zavju pokrivačom,
rane ñega vele ļute,
ke su v sarci⁵⁵ mojem vele krute. 785

Gospoja tako [j]oš plačući,
sinka draga žalujući,
Židove⁵⁶ ñom ne pomñahu,
daleč od križa odrivahu.
Poča se ona tad moliti, 790
križu žeļno govoriti.

Gospoja križu govori:
O preslavni križu sveti, [21a]
na kom visi Isus propeti,

⁵² U rkp. pogr. riječ napisana dvaput, a zatim jedna od njih precrtana.

⁵³ Graf. *blize*.

⁵⁴ Graf. *zidove*.

⁵⁵ U rkp. vjer. pogr. naknadno natpisano *g*.

⁵⁶ Graf. *zidove*.

molim tebe, usliši me, va 'voj tuzi pomozi me!	795
Prikloni se, drivo križa, da se k majci sin približa! Ka mni prigni kite tvoje da odbignu tuge moje.	
A da bi mi prvo znati da oće na tebi smart prijati moj sin dragi, moja dika, tugo moja tar velika, ja bih tebe nigovala	800
ter suz[a]mi zalivala po vse danki i vse noći jeda bi mi kako moći umolit te da se prigneš tar me k sinku gori dvigneš.	805
Pokle od mene tako pojde, ojme sinko, komu me ojde?	810
 Pokle [s'] križu Gospoja moli tar mu želno tad govori, Mandalena nu tišaše i tako joj govoraše.	815
 <i>M(a)ndalena G(o)spoji govori:</i>	
Poutišaj ti, Gospoje, nek[a] t' proju suzi moje, Mandalena ja nevojna, tvomu sinu bih ugodna!	[21b]
Zato rači pomučati, neka t' mani tugovati.	820
O vi duše verne, za ni plač'te tugom tar suzami, pomisleći sami k sebi jere pravde nigdir ne bi.	825
Brez krivine osudiste tar mu vi smart sad zadis[te]. Ojme tugo, ojme žalost!	

Ojme, zgubih vsu moju radost! Sarce t' koju meči luti zač te veće neću čuti, slatko tvoje zgovorenje i pitomo naučenje. A ti, Gospe naša mila, jeda bi se utišila! Prvo roka ne umor' se, molim tebe, utiši se!	830	
Mandalena Gospoju tišeći i tako joj govoreći, Gospoja Mandalenu [j]oš mojaše i tako joj govoraše:	840	[22a]
Plakati mi ne branite jer očito vsi vidite da ni na svitu jur gorčije ni od mene žalostnije, ka savsima vse izgubih, sinka draga, koga ljubih. Zato vazimlju plač za piću i tim sarce ja nasiću. Ojme Ijuda, neverniče, krivi i zali učeniče, zač ti proda moga sinka, tvoga meštra i Gospodina? Ako lakom tuko biše tare piniz jimit li otiše, mene biše ti prodati, a sinka mi ne izdati. Ojme tugo i dreselje! Ojme, zgubih vse veselje!	845	
<i>Ivan govori Gospoji:</i> ⁵⁷		
Tako Gospa tugujući,	860	[22b]

⁵⁷ Ta je didaskalija na pogrešnome mjestu, nakon nje ne slijede Ivanove riječi.

a večer se približajući, vidi Osipa ona gredući, plačno i teško uzdišući, s Nikudimom hojaše, skale i klišća on nošaše.	865
Čavli od križa odbijahu, martva G(ospo)dina iznimahu. Kada ga martva s križa sneše, Gospoji pridoše tuge vekše.	870
Na krilo joj ga postaviše, a on krvju vas ploviše. Rane néga celivaše, suzami je umivaše.	875
Po krilu ga prostiraše, svoje tuge počitaše. Gospoja želno ⁵⁸ tad plaćući, prsi i lica razdirajući, okolo stećih ja moliti i tako Gospodinu govoriti.	
<i>Gospoja sinu govori:</i>	
Ojme ⁵⁹ sinko, tugo moja!	880
Ojme smarti britka tvoja!	[23a] ⁶⁰
Ojme sinko, tugo moja!	
Ja žalostna majka tvoja, na krili te ja daržati, ja pretužna, gorka mati.	885
O karstjane i vsi ljudi, kako ovdi pravdi ne bi! Ki me [s] sinkom mojim dili, gorku majku i razcvili?	
Vavik oču tugovati,	890

⁵⁸ Graf. *zelno*.

⁵⁹ Inicijal je latinički.

⁶⁰ List 23 (a–b) po papiru (po vodenom znaku može se datirati u 16./17. st.) i po rukopisu (razmahani kurziv 16./17. st.) različit je od ostatka knjižice, a umetnut je između dva stiha koji u plaču iz *Pićeve pjesmarice* slijede jedan za drugim. V. uvodnu raspravu.

ja pretužna, gorka mati! Tužna, čarna sirotica, na sem sviti žalosnica! Ne htijte me vi tikati, neka meni tugovati!	895	
Oću lica ja derati tere vlasi vitezati. Ne tič'te mi moje blago, rana moja, sarce drago.		[23b]
Ja celivam tvoju glavu, ajme sinko, vsu karvavu. Ja celivam oči tvoje, ajme sinko, dobro moje.	900	
Nu me pogledaj, mili sinu, da od tugi već ne ginu!	905	
Ja celivam usta tvoja, ajme, tužna majka tvoja! Kako jesu premedvena žalče, octa napojena?		
Ja celivam rebra tvoja, a pri sarcu rana moja. Ja celivam nogi tvoje, ajme sinko, dobro moje!	910	
Salzami ću t' rani močit ⁶¹ usti mojimi ja jih ličit.	915	
Slatki sinu, mani reci, jer me koļu ļuti meči, ko bi tvoje sagrišenje da ti prija umorenje		[24a]
od Źudijev puka tvoga, tvoje bratje i roda tvoga. Jeda kada nim sagriši ali ih koga dobra uliši	920	
da te tako umoriše ter žestoko [j]oš mučiše?	925	
Novi sinu moj, Ivane,		

⁶¹ U rkp. riječ *ličit* istom rukom ispravljena u *močit*.

gledaj meštra i lute rane! Gledaj prsi gdi počinu, od kude sunce prvo sinu! Gledaj pečalno, dragi sinu, britke rane po vsem tilu! Mandaleno, sestro draga, gledaj meštra martva i naga! Gledaj sada meštra tvoga! Poznaš li sada sinka moga? Suzami nogi ti umivaj i kosami ti otiraj! Ojme žalosti, ojme tugo, ojme bolizni, nimam drugo ⁶² !	930	
Tako Gospa tugovaše i žalosteć ⁶³ se zadargovaše. Nikodim s(ve)ti ondi staše, pomasti čuda ki nošaše. Tilo G(ospo)dne ja mazati, zajedno so Osipom ja plakati. Pokli tilo namazaše, v dubalje je vse zaviše, v grob nov ga postaviše i suzami vsi obliše. Kami z g[r]oba privališe tar ga močno zatvoriše. Gospoji rekoše tja oditi zač se imiše jur grob streći. Poča se zato još moliti tar Osipu govoriti:	940 945 950 955	[24b]
Ne kaši me, moj Osipe, zač mi radost vsa pogibe. Mene [s] sinkom ne rastavi, v grob š nim me ti postavi. Martva nega da s' poľubľu	960	

⁶² U rkp. *druge* ispravljeno *drugo*.

⁶³ Graf. *zalosteć*.

prvo život ner pogubļu.	
Tu mi milost tužni stvori:	[25a]
mene zajedno š ním zatvori.	
<i>Osip Gospoji govori:</i>	
Poča Osip govoriti,	
Božju mater on moliti.	965
Gorko uzdišući nu moļaše	
i tako jej govoraše:	
O Gospoje, Božja mati,	
ne tij tugom zađivati!	
Smartju ne zađivaj sama sebi	970
jere oć' prirok biti tebi.	
Zadovoļno s' ti plakala	
zać si vele tugovala.	
Zato ne plać' ni jur zdiši,	
oći od suz jur utiši.	975
Poča Gospoja tad vapiti,	
s glasa moćno govoriti.	
Okolo stećih vsih moļaše	
i plaćući govoraše.	
<i>Gospoja puku govori</i>	
O ⁶⁴ vlastele i vladike,	980
tuge mi su tar velike! ⁶⁵	
Vsuh vas moļu vele drago,	[25b]
sa mnom žalujte moje blago.	
Vsoj radosti ja bih mati,	
žalost s tugom mene lati.	
Život mi se prenemaga	985
jere zgubih sinka draga.	
Nu me sliš'te, svi krstjane,	
Sina Božja ļute rane.	
Ne more se veće reći	
smart za grišnika sam podl[eći].	
O Adame, tužu na te,	990

⁶⁴ Inicijal je latinićki.

⁶⁵ U tom i prethodnom stihu vidljiv je pokušaj pisanja ustavom.

ča t' učini, rec' mi, brate,
da cić tvoje pregrišenje
smart pretarpi moje rojenje?
G(ospo)dine, slava tebi,
ki mi sinka vaze k sebi! 995
Pokoj mi ti, sinko, budi,
tvoju majku ne zabudi.

Ivan Gospoji govori:

Tako Gospa tugovaše,
vsa se plačuć razdiraš[e].⁶⁶
Od groba se ne odiļevaše, 1000
svoje tuge počitaše.

Moļahu ju tja oditi, [26a]
ne mogahu od groba oddreti.

Teško ju napokon odvedoše,
mučno v grad povedoše. 1005

Kako ju na stan privedoše,
okolo ņeje vsi sedoše.

Mali i veli tu plakahu,
Gospodina žalovahu.
Slava tebi, Vsemogući, 1010

ki nas spase danas mrući!
Sada, k(rst)jane⁶⁷, o vi pravi,
Bogu pravi i vazda dragi,
ki ste došli žalovati,
željno danas poslušati 1015

muku britku Gospodina,
Is(u)h(rst)a Božja sina,
on vam daruj rajsku diku,
ki je blažen vĕka veku. Amen.

Svaršen jest ovi plač blaž[ene] [Go]spo[je], pisan...⁶⁸

Arhiv HAZU, sign. VII 160

⁶⁶ U tom i prethodnom stihu vidljiv je pokušaj pisanja ustavom.

⁶⁷ Graf. pogr. *khĕne*.

⁶⁸ List je na tome mjestu oštećen, možda je čak i namjerno otrgnut dio lista na kojem je moglo pisati ime prepisivača teksta. Dalje na str. 26b glagoljički je napis s datacijom iz 1618. (*ki dera – so – 18; spicij – so – 5; darv – so – 3; sira – so – 8; kapuli – so – 2; ki ovna parnese – so – 8; za melu – so – 3; kruha – so – 16; vina – 14 – so – 5; Anton Stašič*. Ispod toga glagoljičkog zapi-

“The Cry of the Virgin Mary, Mother of God” from Vrbnik, from the End of 15th Century

Summary

In this paper the Latin transcription of the Glagolitic *Vrbnički plač* from the end of 15th or the beginning of 16th century, which originated on the Krk island, is published. *Vrbnički plač* is Croatian medieval dramatic poem describing Virgin Mary's sorrow for the passion of her son. In the manuscript that poem is entitled as: *The Cry of the Virgin Mary, Mother of God*. It is stored in the Archive of Croatian Academy of Science and Art (sign. VII 160), and separately embodied in a little book containing 27 a-b folios. Linguistic characteristics of the text *Vrbnički plač* confirm its provenience from the Krk island: it is written in a literary language based on the Middlechakavian (i-e) dialect, with local linguistic characteristics, typical for the Krk island.

Ključne riječi: *Vrbnički plač; srednjovjekovna hrvatska drama, srednjočakavski dijalekt*

Keywords: *The Cry of the Virgin Mary, medieval Croatian drama, Middlechakavian dialect*

sa, stoji latinicom, iskvarenim talijanskim jezikom pisano: *Kuesto xqriue pre Miqula hodanih meęa aprila di 22, 1618, qe xta bona uola qe mi pelar pre forca o miu qanu, miu animu, a lase...*(dalje je stranica oštećena). Na str. 27a kurzivnom glagoljicom ispisano je: *Žakan Anton Stašić. To su negovi knigi. To su knigi mane, popa Antona Stašića. To pisah ja, Ivan Fugošić n[a] trinaist aprila, B(o)že pomoz i Blažena Gospoja. Amen.* Na str. 27b također glagoljicom, ali drugom rukom stoji: *čhf...*] (Dalje nečitko. Vjerojatno je riječ o godini 1618., koja se spominje u latiničkom talijanskom zapisu na str. 26b, jer je i datum, koji se zatim navodi, isti.) *na 22. aprila. To su knigi žakna Antona Stašića.* Svi ti zapisi ispisani su glagoljskim razmahanim kurzivom 17. st., bitno različitim od ruke koja je (pre)pisala tekst plača. Anton Stašić nije dakle prepisivač teksta, nego kasniji vlasnik knjižice.